

נושא השבוע: הרפואה בהלכה

המקור בפרשה: כי אני ה' רופאך (ט"ו כ"ז)

ראשי הישיבות

עין הלימוד

דבר העורך

הרה"ג מרדכי קרליבך

רופא המרפא גוי בשבת מפני איבה

הגאון רבי גבריאל טולדיאנו שליט"א ראש ישיבת אור ברוך

בגדר חיוב ריפוי בחובל בחבירו

נהג בגדר חיוב ריפוי בחובל בחבירו כתב בקובץ שיעורים בכתובות (אות ר"ח), החיוב ריפוי אינו חיוב ממון אלא חיוב לרפאותו ממש, ורק אם אינו יכול לרפאותו צריך לשכור לו רופא. והוכיח כן מהסוגיא בניגון (י"ב ב) ודבוחבל בעבד כענין של חבירו משלם לעבד דבני איתמי ביה, ולכא"י נימא מה שקנה עבד קנה רבו, וילך הכסף לאדון, ובע"כ מזה גדרו חיוב ריפוי אינו חיוב ממון אלא לרפאותו ממש ולכן אין בזה דין מה שקנה עבד קנה רבו. ולפי יסוד זה שחיוב ריפוי אינו חיוב ממון אלא חיוב לרפאותו בפועל, לפ"ז אתי שפיר דברי רש"י בניגון שם, שכתב הוא דאמרתו לחמשה יומי ועבדו ליה סמא חריפא ואתאי בתלתא יומי, וביאר רש"י שהגד לחיוב את המדק במה שנתקן הוא ממש ודן צער על הסמא חריפא, ומשמע מרש"י דל חיוב ביה הוא מדק צער וגם זה חשיב צער, אבל מדן ריפוי אי' לחיובי דהא כבר נטרפא ואין מה לחייבו. והנה אם חיוב ריפוי ממון קשה אמאי נפטי ממה שחשך ודא כבר נתיחייב לו, ובע"כ דחיוב ריפוי הוא לרפואתו ממש, ואם כבר נטרפא ממילא נפטר מחיוב ריפוי.

עוד יש להוכיח דחיוב ריפוי הוא חיוב לרפאותו ממש, דהנה בגמ' בב"ק (פ"ה א') אמרינן דא"ל הניקח למדק הב לי לדידי ואנא מסינא נפשאי, א"ל פשעת בנפשך וכו', ואי א"ל קרן לי מקץ א"ל כל שכן דפשעת בנפשך וקרן לי שור המוקץ, ומשמע שהחיוב הוא לרפאותו ממש, ולכן טעמנו טענה דאי נתקח אינו מטרפא אל קיים המוקץ את חיובו, אבל אם היה רק חיוב ממון כשיער ריפוי, אין למיזק וזכות טענה שרוצה שהניקח יתרפא בפועל.

אולם ע"י בתוס' בניגון שם (ד"ה רפואתו) שכתבו הוא דהוחבל בעבד כענין שלו פטור מכול, וכתבו התוס' בריה דא"ל דכשחבל בו אחר נתן רפואתו לעבד, מ"מ הוא שולם בעבדו לא מחיובי, וכן משמע ברמב"ם (פ"ד מחובל מוקץ ה"ג) וכתב' שני כתבו שם התוס' בדאמת גם האדון מחייב לעבדו ברפואה, והא דאמרו שם בגמ' דפטור היינו מן המותר דסמא חריפא, וכן הוא דעת הר"ש בפסקיו שם. ולכא"י פלוגתא תליא בנידון זה, דאי חיוב ריפוי הוא לרפאותו בפועל א"כ פשיטא דגם בעד של חיוב ריפוי, והמתוס' בתי א' והרמב"ם שפטרו חובל בעד שלו, משמע דמריפא חיובי ריפוי אינו לרפאותו בפועל אלא חיוב ממון, ולהכי בעבד שלו א"כ שולם. אלא דר"ם הוה ק"י הקוב"ש לדוכתא אמאי בחובל בעבד של אחרים נתן הרפואה לעבד, ונימא מה שקנה עבד קנה רבו.

ונראה לומר ברעת התוס' והרמב"ם דחיוב ריפוי באמת הוא חיוב ממון, ורק בגדר החיוב ממון הוא למטרת הריפוי, והוה לו כהמחה של החיוב ממון שיהא רק לשימוש הריפוי. והוה שנוען הניקח לחובל תן לו הכסף ואנא מסינא נפשאי, והמזוי טוען דכיון שישפע בעצמו, איכ' שישמש לצורך הריפוי, והוי א"כ חיוב רק ממון לצורך הריפוי. ואי נימא שיקצצין לו הניקח שבעד תשלום הדמים הוא מחולל את חיובו, ביה טוען המזיק לא כיעצא כיון דקרן לי שור המזיק. ומובחנ נמי הגמ' דבוחבל בעבד כענין של איתמי אין האדון זוכה בזמי הרפואה, ואף שאם הוא חיוב ממון נימא מה שקנה עבד קנה רבו. אולם הביאור הוא דאף הוי חיוב ממון מ"מ מטרת החיוב הוא לצורך הריפוי. ומבארת שיטת התוס' בתי א' והרמב"ם שדבוחבל בעבד כענין שלו פטור לגמרי, דכיון שט"ס זה חיוב ממון, א"כ לא שייך שיתחייב לעבדו כשם שא"א להתחייב לעצמו, אבל אם חבל בו אחר זוכה העבד בזמי הרפואה, א"כ שהוא חיוב ממון אין בזה מה שקנה עבד כיון שהחובל חיוב למטרת רפואה.

המורם מדברינו, שהתקלף שם תירוץ התוס' בניגון א' ריפוי הוא חיוב לרפאותו ממש, או דהוי חיוב ממון לצורך ריפוי, וחוללוקת הרמב"ם והרא"ש. והנה לשני התירוצים קשה, אי עבדו ליה סמא חריפא ואתאי בתלתא יומי, אמאי יתמי המזיק לשלם והרי כבר נטרפא, ולא מבעיא אי נימא דכל חיובו הוא לרפאותו ודאי ק"י הא כבר נטרפא, אלא אף אי נימא לא חיוב ממון למטרת ריפוי, הרי אחר שכבר נטרפא כבר אין את מטרת הריפוי ואמאי חיוב. ולעיל הבאנו ד' רש"י דחיובו הוא משום צער, וד' רש"י מבראש"ס כמש"י. אולם התוס' שם מיאנו בפשט רש"י וס"ל שהוא חיוב מדק ריפואה, וצ"ב בני"ל.

והנה אי חיוב ריפוי הוי חיוב ממון לצורך ריפוי כדעת הרמב"ם, יש לומר דאמנם התורה חייבה את המזיק רק לצורך ריפוי, ומשום זה יציעין דאין לצורך רשות המזיק, הוה אולם אחר שחייבה תורה כבר חל חיוב ממון ולא נפק אף ענין המזיק לרפאותו. ויסוד לדבר מהא דאיתא בקידושין (י"ב ב) האשה שהקריבה חטאתה ומתה יורשה מקריבין עולתה, ואף שלא הפרישה מחיים חייבין הורשים משום שיעבדא דאורייתא. וק' שהרי כשילודת מחייבת קרבן עולה א"י חיוב ממון להקדש, אלא דכיון שחייבת עולה משועבדים חייבין להקדש, ולפ"ז התיבן א"כ מהמקיימת מצוה זו, החיוב, אבל כיון שכתמה ליה דבכל תור מוצות עולה מה שייך שיעבדו נכסים, וכי התחייבה ממון להקדש, ומוכח מזה דכיון דבכל קרבן יש חיוב ממון, אף שמטרת החיוב הוא לקיים המצוה וכבר אין מקום להקדש, מ"מ כיון שחל חיוב ממון חל גם על הפקע. ושמעתי להוכיח כ"כ, מהא דאיתא ביריד' (ט' ש"י ס"ד בהגה) דאם נתן חבירו פקע חייב להחייב חיוב לפדותו, והתיבן שלי הגר"א (ש"ב אות י"ז) דחיוב פדיון חבירו הוא חיוב ממון לבד, איכ' אף שמת הבן כבר זכו הכהנים בחובו ממון. אבל הרמ"א פסק (שם ס"ו) דאין האב יכול לפדות חייב שליח, וביאר הגר"א דהוה דל' לשיטה זו שא"א לנשות הפדיון ע"י שליח היינו מעשה הפדיון שאימא לבחון בזה המעשה וזה חב פדיו, אבל הקנאת המעות לבן דאי יוכל ע"י שליח. ומבואר מד' הגר"ע דיש מעשה פדיון, ולפ"ז תשלום הכסף הוא רק עבור מעשה הפדיון, וא"כ אמאי חייב לפדות אחר שמת הוא הוא אי כבר מה לפדותו. ומוכח מזה דכיון דענין הפדיון הוא ע"י נתינת מעות לבן, אף שבתשלום המעטה כיון שמת הבן, מ"מ לא פקע החיוב ממון שחל. וה"ה ברפואה אף שחיוב הממון הוא למטרת רפואה וכבר נטרפא בתלתא יומי מ"מ כיון דחלו תו לא פקע.

ולשיטת הר"ש ותי ב' בתוס', דנתיבאר בדברייהם שהחיוב הוא חיוב ריפוי ממש, א"כ קשה הלא אחר שנטרפא בתלתא יומי כבר אין חיוב ממון לרפואתו. וזו לומי בדעתנו, דכיון דמדעתו של העבד לקח סמא חריפא שאינה מקובלת בריפוי, הרי הצער נחשב כעצם התרופה, וכמו שאם היה צריכים לשלם לרופא גדול לחסוך את החמשה יומי, התחייבו אותו לתשלום הרופא. כך צריך המזיק לשלם חמשה יומי, והצער של הרפואה הוא במקום התרופה. ובהו מוכח נמי דהרי"א שאין זכות לאדון בזה, דהוה דאי עצם התרופה, וקמ"ל רמ"מ כל שבה כספי מגיע לאדון דכל מה שקנה עבד קנה רבו. (מצעיד נבר גיטין ס"ד, ר"ד, ע"ייש בהרחבה)

חסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

במ"מ סי' ש"ל סקייח כתב דמעשים שבכל יום שהרופאים חרדיים מחללים שבת באיסור תורה לרפואת הנכרים, ואין בזה שום היתר, שהרי לא התירו בע"ז כו': משום איבה אלא איסורים מדרבנן, והראשונים בשבת קז. העלו דאף באיסור דרבנן אסור, ועפ"מי סי' ש"ל בא"א סקייח שסתפק בזה, ברם עתה"ס י"ד סי' ג' וחוו"מ סי' קצ"ד דבה"ז ע"י איבה יכול לבוא לידי סכנה ושרי, וכ"כ הגר"ש"י אויערבך בש"ש"כ פרק כ"ח סני"ד.

איתא ביבמות קא: אמר ליה עמ"ס לרפואה קטיל [חתוך] אספתא וזא יכ סקטילא לך כדקטילא לפלניא בר ישראל דאמרי ליה בשל י קדירה שבבתא ולא בשיל וקטילתיה, והקשו בתוס' סנהדרין עד: ד"ה קטול] זהלא מפרש שם בסוגיא דכל שהנכרי מכון לחנות עצמו יעבור ואל יהרג, ותבו בתוס' ליישב וז"ל, שמא לא היה בקי בהלכה דמן הדין לא היה לו למסור עצמו במקום הנאת עצמו של עכו"ם. והקשו האחרונים על דברי התוס', זהלא אפשר שהיה בקי בהלכות, ואך שהחמיר על עצמו ממידת חסידות, הנהג דעת התוס' בע"ז כו': ד"ה יכול] דמידת חסידות היא למסור עצמו על כל העבירות שיהרגו ולא יעבור.

ותירץ המהרי"ק שורש קל"ז ד"ה ועוד] וז"ל, דליכא מידת חסידות ליהרג על כל המצוות בהנאת עצמן, אלא באיסור דאורייתא, אבל באיסור דרבנן אין בזה מידת חסידות, וראיה לזה, שהרי אף באיסור דאורייתא כל שאינו עושה מעשה אין מידת חסידות, וכדמצינו באסור שלא מסרה נפשה למיתה, ומשום דקרקע עולם היא כמבואר בסנהדרין שם, כ"ש באיסור דרבנן אף במקום דעושה מעשה שאין בזה מידת חסידות לחמיר.

אשר לפי"ז כתב דבמעשה דאיתא ביבמות ליכא איסור דאורייתא בבישול זה, וזה לשונו, כיון שהישראל לא היה צריך לאותו בישול כי אם להנצל ממיתה, הוה ליה מלאכה שאי"צ לופנה, מידי דהוה אחרוג את המזיקים כדי שלא ימיתוהו והוא מלאכה שאי"צ לופנה ופטור ומותר, ועל כן אין בכך מידת חסידות, [ואף דבתמכותו להעבירו על דת יהרג, התם משום חילול השם הוא כי יאמר הגוי נבל בלבו אין אליהם], וע"י בבית יצחק יו"ד ח"ב סי' ז' סק"ו.

ובראש יוסף לבעל הפמ"ג שבת עב: כתב וז"ל שאלה, מי שאונסין אותו לעבור על מצוה זו, או לעבור על איסור מלאכת שבת, לא לאכול מאכל איסור נבילה וכדומה, איהו יבחר, והעלה דיבחר שיחלל שבת, שהרי הוא באונס ומלאכה שאינה צריכה לגופה הוה, ופטור אבל אסור, ועבירתו שבת מדרבנן, מה שאין כן באוכל בישול, דמכל מקום הנהג, ועובר עברה ד"ית, [ומסתפק שם אי שרי לעבור על איסור דרבנן בהפסד דמון].

ובאגרייב או"ח סי' קכ"א תמה, דהנה גדר מלאכה שאי"צ לופנה פריש בשבת צג: [ד"ה ריש] שברצונו לא בא לו ענין המלאכה אלא לסלקה מעליו הוא צריך, כנון הרינת מזיקים, דעת תוס' שם צד. ד"ה ר"ש] דכונת שאי"צ היינו שאינה כדוגמת תכליתו במשכן, וע"י ש, באופן דכ"ז אינו ענין במונא דכרי האומר לרפואה לבעל לו, דתכלית הבישול אף לצורך אישלו וכעין בישול דמשכן, ומעשה בישול גמור הוא, ולמה תכליתו כמלאכה שאי"צ לופנה.

וכתב ליישב, דצ"ל דכיון שהוא עושה מצד פחד העכו"ם, אין נוער לו כלל מחשבת העושים שהוא לאכול, דמחשבתו היא להנצל מחשבת במה שעושה הבישול והקצירה, והיו לו כמבשל וקוצר שלא לצורך כלל אלא לרוק לים, שיש להחשיבו כא"י לצורך, ולדידיה אינו כלום צורך אחר, כשאינו רוצה בצרכו, ולי"ד לעושה לצורך אחר שרצה בהנאתו שנחשב צריכה לוי"ד מושג דאכילת האחר שרוצה בזה היא הוא צורכו.

ועפ"יז דחה סברת גאון אחד שהעיר רש"י שאמר לבנו בשל ל, למה יש בזה איסור תורה, הרי הבן עושה כן רק מפני מצות כיבוד אב, ונמצא שאינו צריך לגוף הבישול, והש"י לו דבזה ודאי חשיב כרוצה גוף הבישול, ופטור. ובה"ב יצחק או"ח סי' ל"ד סק"ו ודבוב משרים ח"א סי' ע"ח כתבו דעת התוס' בשבת עב: [ד"ה הניחא] דלא כהמהרי"ק, שהרי שם דחה החמלה שבת מיראה חייב, וע"י היינו יראת יסורים כמו שיבאר המהרי"ם, וכ"כ בראש

היה נדמה, כאילו נפתרו כל הבעיות, כאילו הכל מונח בידי בורר ומבין מאלו. הרי אין כו' אלוקינו, לאחר ניסים גדולים ומפורסמים שהעידו את אילי מדינת הבבילון את אלופי אדם, והרגיש העם כי בא אל המנוחה ואל הנחלה ואל הגאולה השלימה. לרגע, היה חשש, שבשאלתו זו יושב העם בתהליכי השיגרה את הנס שבעצם קימו כעם ואת הניסים הגדולים של חיי היומיום - שהם בטבעם משממים וחודגניים. סכנה מוחשית רחפה מעל יסוד אמונתו של העם, דבונה שהכל בא בהשגחה פרטית ויזמימת מסודרת ומאחזת.

דנהג, בבת אחת, שם העם את חוסר הביטחון המוחלט ביום המחר, "אין אולי" !!! "מה נאכל מחר" !!! "חייבים לשים בצד משה" !!! זו ההרגשה שעמה מסתובבים עם היום כל הפרנאיידים חסרי האמונה, רצים בריצה מטרפת אחר פרנסתם. אלו הם, שאינם סומכים על אף אחד ומשוכנעים שהכל בידם ותלוי ביכולתם וזמנם שישנו מתוך החמה ועד שקיעתה ורומח של חילול. בדרכים אלו מעלים על מזבוח המטרה את משפחתם, ומוכרין את הקדוה בדרים, למעט מי שאולי יוכל פעם לעזור למען המטרה הקדושה של השגת הממון.

הנהג, יש גאולה ויש ישיבה אך אין אובל. כאן בא לתנן בורא דעולם את עצמו - בראשית גאולתו, כי אל לו לחשוב על הגאולה במושגים ומובנים של שחרור מוחלט והעדר מחיבתו, שכן הגאולה מעברת מצרים נעדה להעמדת העם על תילו כעם הנבחר למלכו של עולם, המשתובח לו כלבו - שיעבוד במבן של מחיבתו בן לאב, אוהב חוואג, מחויבת של דבקות בטוב הקיפוי והמוחלט. זה הוא הריף הגדול והמשמעותי האזירה של השחרור מהעבדות. כי כאן יש אף שחרור מכל מושג העבדות.

ומעשה לא היה משועבד האדם לא לעם אחר ולא לאתותיו ולרצונותיו, לא יחיה האדם משועבד למקום עבדותו ולא למשנתו ול"בוס" שלו. שחרור מוחלט מכל השתעבדות כאשר ההשתעבדות היא אך רקו לחיובות שהיא עצמה מטרה ולא רק אמצעי, עבודת ה', אמונה, ביטחון, בי מליכס. כאן, הוכיח הקב"ה לעמו, שבכל יום יום נתן הוא לחסוד ביום המנוחה, לא מוזהב, אין נתינת כוח ביום אחד מזה על נתינת כוח השני. מוכיח הקב"ה לעמו שהמון מגיע מן השמים, לא מהארץ ומפעולות הנמצות של האדם כפי שחושבים רבים.

הנהג, מוכיח הקב"ה לעמו כי כל אחר יקבל את המנה המגיעה לו, בדיקן, לא עתוד, ב"ח לא יקבל חלק הרבה ובין אף לקט מעט. ועל למדת, כי האמת הגדולת למשמרת ליום המחר מתוך קמצנות או מתוך עצלות ללקוט ביום המחר, לא תועיל אם לא רצה והפך ריבך הבורא, וריפא ורפא עולתו בו.

הנהג ביום הששי כאשר רצון הבורא היה להניח למשפחה, הפלא ופלא, לא הביאש ורימול לא יחיתו בו, כי היחסות, הקמצנות כדי לחסוך במקום שלא דארי לחסוך בו, לא יצילנו, יש מקום לחיסכון רק כאשר הוא הגיוני ורצוי. עת לאכול ועת לחסוך !!!

למנוחון מן מידת העצלות, וריפתו הבעצ, הקמצנות וקטנות האמונה המנוגדת שבחובות בין מידת החריצות, ההסתפקות במעט, הכנות האדם השמח בחלקו הנהג ממש, ביטה ב"ח ומשילן עליה לית יתבו... זו האהודה מפני עונת הנפש ודאנה, ומפני הקמצנות המכחישה במציאות הבורא הוה לכל... היה עליהם ללקט איש לפי אכלו די הוצרך, לפי מספר נפשיתו, והוא עומד לעגולגולתו וזו עשת היעלמות הולקט אלה יותר ואלה פחות, ככל מקום שבו נחלתו של האדם העירף המרבה הממשיט לא חסדי. אולם אלה, כי חייבו לקיים את הלקוט איש לפי מצותו, הייתה תנאי, כי יעבוד, שכן אחרת היו יכולים להתספק בלקיטת שיעור מינימלי, שהרי בין כך ובין כך יקבל כל איש די צרכו ובשום פנים לא יתעורר יותר מכסותו. בכך טמון הלקח החשוב בדבר ערך השקידה האמנה וברכת השמים על אנשים ואתות משפחה המבקשים טורף לעצמם ולבני ביתם... (הרש"י הורש)

יוסף ובהגותו הגאמיה שם, וכבר קדמו בפ"י שם שהעיר עפ"י המהרי"א הנ"ל דכל חילול שבת מיראה הוי מלאכה שאי"צ לופנה, דדעת רוב הראשונים לדינא הוא פטור מה"י.

ועפ"יז כתב בשו"ת תורה לשמה סי' קכ"ג להשיב, במעשה שהיה בחולני אחד ששכב בפונדק בשבת, והגיעו נכרים תקיפים לחדורו, ואילו היו יודעים שהוא יתידו היו מגררים אותו הוצצה, לזה התנכסם והדליקו את מלאכה שאי"צ לופנה, וכדברי המהרי"א בדעת התרגום וינתן, ודעת הרי"ם דמלאכה שאי"צ לופנה היא איסור תורה ולדעת הראשונים הוא איסור מדרבנן.

והמהרי"ם בדעת תורה סי' ע"ח כתב שע"י דברי הפני יושע יש ללמד זכות על ראיית צבא יהודים שנאלצים להוציא מרשות לרשות ולהבעיר, שכל זה נחשב מלאכה שאי"צ לופנה, כיון שאיננה הם לעשות ע"פ פקודת הממונים עליהם, וכ"כ בחוות יאיר סי' קכ"ג שהעושה מיראת ראש העיר הוי מלאכה שאי"צ לופנה, וכ"כ בהכמות שלמה סי' ס"ג, שהמוציא עובר שטרם נעקרה שבת כדי שלא תסתכן האשה אין בכך איסור תורה כלל, דהוי מלאכה שאי"צ לופנה.

אין להסתמך בהלכה למעשה על הדברים המובאים כאן

מנהגים

הרה"ג אליקים דבורקס

גזית ספר רפואה

רשי' בברכות ד"י ע"ב ובפסחים דני"ז ע"א מפרש שחזקה גגו ספר רפואה כדי שיפנו אל ה' לבקש רחמים במקום לסמוך על ספר רפואה, המהר"ל בספרו נצטו ישראל פרק ל' מפרש דברים הגמ' על הפסוק 'והיטוב בעיניך עשית' שחזקה ביקש רחמים על עצמו בכוח שגגו ספר רפואה מעשיו שהעובדה שהוא גגו מנטאט את הבטחון שהיה לחזקתו בד' שהוא מקור הרפואה (עי' ג"צ"ח ברכות ד"י ע"ב), אולם הרמב"ם בפרש"י המשניות פסחים פ"ד מפרש דברי הגרמא באופן אחר ח"ל של שפירשו את הענין הזה הרשמה חבר ספר רפואה כשהיה שום אדם היה מתכוון לאתרו ספר היה עושה כמש"כ בו היה מותרפא, וכאשר ראה חזקה כי בני אדם לא היו סומכים על השם יתיבך הסיר אותו וגגו, ופירשו זה משובש הוא אם ירעב יאכל לחם הים בלי ספק וכדאי מרעבנו ולא ארמינו' דכבר נראה ולא ישען באילוקי, אלא היה נראה שגגו נדה לא רכב האכלה שהמציא לו מה שיטביע אותו יסיר רעבני ואחיה ואתקים, כן אודה לו שהמציא לו רפואה ירפא חולי כשהתרפא מפניו, ועל כן פרש הרמב"ם פירוש אחר שהיה להם ספר שהיה בו סדר רפואה שלא התייה התורה להתרפאות בהם, ואפשר שהיה ספר שהיה בו הרכבת מינים המוקים טגן סם פלגיו מרכיבין אותו כן ומשקין אותו כן גורם לפתלה זו חו ותרפאותו בכך וכן, כשימריאה הרופא אותם המחלות דיע טעם פלגיו השקודות ונותן לו דברים נגדים שיצילתו וכאשר קלקלן בו אדם יהיו הרגבים ה' והצנא מדברי הרמב"ם שהיו משתמשין כאלים שהיו הורגין בהם בני אדם ואלו אסורים, אולם סביב האחרונים התייער הדור בימי של חזקתו ועין חרב בבדיה"א ולא היה תועק ותנוקת שלא יודעין ובקיאן בהלכות טומאה וטהרה, ואי' כשימשע עמודיו היה מקיים ומדקדק במצוות, ואי' עברו על הליכה מפורשת להתרפאות בדברים האסורים.

בס' אמתה ובטחון' ההחזיר' זצ"ל בפרק ה' סימן ה' הברכה הלקשטת על הרמב"ם כממה מקומות חז"ל שבהם המציא דרפאות אינם ממונות הערבן אתו עתה ואכילה היא עבודה לפני יודעי ע"ש, ונאו"ל י"ד הרמב"ם' לשיטתו פסקס בהלכות הפלה פ"ה ה"ב שהצמא הערעב את הים בכלל החולים], ויצנא עוד מדברי הרמב"ם בפהימ"ש בפסחים שליטאול הרפואים לחולה אינו רק היתר אלא מצוה כמו האכילה לטובו הרפואה, אולם מדברי הרמב"ם על משמע כן שכתב בפרשת בחוקתי (ויקרא כ"ו י"א) שאף בתורת היתר אינו ענין של להחילה אלא שירעב שמי שהוא צדיק ורשע השם אל **הודש בחטאי ומה הלך לחטאים בימי עונותי** וכן הוסיף וכתב **אשר ירעב שמי שני אדם** פירש מש"כ בגמ' בברכות ז"ב שאין דרכם של בני אדם ברפואה יאין' להם לנטוק ברפואה אלא לבקש רחמים'. בדרכי יוסף יצימן שליו' ספר ח"ל 'ינראה והוא האיתנד אין לסמוך על חן הדיים ההולה להתנהג בדרך העולם לקרות לרופא שרפאו לאו כל כמינה' לשתת סתיין בלעמא ולומי' כי הוא גדול ממה חסדי הדורות שתרפאו ע"י הרופאים **ומצטע אסור שי דברב** משום לטובם במקום רכבם ומהיה עונותיו בשעת חלו', אמנם הנהג בדרכן של בני אדם ואורחו כל ארעא הרפואות' אי' רופא ולבו כל בעמור רדיבך בקינו למתקן בדחמי בכל לבו כיצטע וחקא'.

בחדושי מהרש"א בגנין דף ס"ח ע"ב חזקה מדוע כתבו וכתא דרב אביי חבימי' על מיני רפואה אם חזקה עמו ספר רפואה ושבחאוו הרמב"ם ע"י ע"ש; 'בס' ודברן שלום גמי' בברכות ד"י כתב לחרין עפי' דברי הרמב"ם בפהימ"ש בפסחים שחזקה גגו ספר רפואה ברביעין שלא התייה התורה להתרפאות בהם, ולפי' ח"ל דחזקה אין ספר רפואה מפני שרפואות אלו היה אסור להתרפא בהם, אבל הרפואה שבש"ס מותר להשתמש ע"ה ענין לא חזקה גגו ספר רפואה, ע"י תפארת שיש' פסחים פ"ד ת"ד שאין בני עירת דבש ח"ב דושה), ה' התקני' יור"ד סימן שליו' כתב בשם המהר"ל שכל הרפואות שכלל התלמוד אסור לבטות אותם משום שאין אדם יכול לעמוד על עיקרן וכי' יעלו בלי לענו' ורדיב להכניס מלבד מה שכתוב בגמ' כ"ז ע"א מי שיש לו רעב בעינו מביא מאתו מין, ח"ל מאתו מין עצם ותינונו על קוקדו ויאמר הכי חד חד נתיב בלע ע"ה נתיב חד חד והחלש הזה ברדק ונוטעה לכן אותו לבד מתיר ולא שום אחר יותי'.

הנהגה מדברי הרשב"א בתשובות סימן ח"ג משמע כי ספר רפואה שגגו חזקה חברו שלמה וכו'כ הד"ק במלכ"ב כ"ז, אולם ברכת אברהם מב"א שמוך הגר"מ מריסק זצ"ל שהיה על מי שהשקיע צוואה לצורך גדול של הנייע שראוי להנו' לשיבה ולפי' שראוי לבניית בית חולים כצונן הגבאים, כי אמר שיש להשתמש נגמר על חלה שי לפעמי בניית בית חולים לא תועיל לחולים שיש אותם החולים שיהיו אז ערין' אנם כאן ואין עכשיו על הצלה עליהם לכן הצורך הגדול ביותר למען העירי אזה וזבת התורה, לפי' י"ל לדמנן החולים שכן כאן היה כבר יתיר' הרפואים מש"כ בספר רפואה ולעתיד אין עכשיו מוטל עלינו

רבינו הגרי"ש אלישיב שליט"א

רפואה בשבת

כשהתחיל ליקח מער"ש

חולה שאינו חולה כל הגוף והתחיל לקחת כדורים מלפני השבת, ואם יפסקו ביום השבת לא יועיל הרפואה, אם מותר לו להמשיך ולקחת את התרופה בשבת. והביא דברי הגמ' בשבת ק"מ "אשתי חמשה ומעלי שבתא אם לא שתי בשבת מיסתכן", שמע מינה דרק במקום סכנה התירו. הנה שם בגמ' מ"ירי בורק החלתית בשבת [דאף בצונן איכא איסורא מדריבהם כמבואר שם], והשאלה שלפנינו היא, כשאינו עושה שום איסור בהכנת התרופה, כי התרופה כבר עשו' ומוכנה, והשאלה היא אם יש בזה משום גזירת שחיית סממניו, ול"ז פסק הגרש"ק י"ל בספר החיים ס' שכ"ח ס"י דבהתחיל לקחת מער"ש יש מקום להתיר, וועי' בחי' הר"ן שבת ק"מ שהביא י"מ דמ"ש בסוגיא מסתכן לאו דוקא אלא מצטער מחמת חליו.

וא"כ ראוי לחזק האמתה והבטחון.
האם האב חייב ברפואה בניו?

כידוע אב חייב במונות בניו ובנותיו, אולם יש לברר האם יש עליו גם חיוב רפואה, או שמא אינו חייב ברפואתם חוץ חיוב זה הציבור. כמו כן יש לברר דאף אם נאמר שיש על האב חיוב רפואה מה הדין בילד שנולד בעל מום ר"ל ויש לו יסורים גופניים ויש ביד הרופאים להקל ממולד יסורי חולים ששביל זה הורשים הרופאים מן רוב ובמקרה האב יש לו אפשרות לשלם בדרך שחיוב מנד' לא נעמד על דעתך", אן כשהוא בני' ואביו ואין לו אפשרות להקל יסורי בנו מחמת שאלו, האם חייב לחזור על הפתחים בשביל רפואתו בנו?

הנהג באמת לא הורא כשורע' הדין הרואה מחיוב על עבוד רפואה בעניו, רק לפי הכלל דרפואה בכלל ממונות חייב האב כרפואה בניו מוכרא כשורע' אבן עבדי, סי' ע"א ס"א ח"ל – חייב אדם לזון בניו ובנותיו עד שיהיו בני שש וכו', ודבסי' ע"א ס"ו כתוב כשורע' – ובנותיו עד בני שש חייב ליתן להם כסות וכלי שתמש ומזון, ובסימן ע"ט מוכרא כשורע' דין רפואה שובעל מחיוב לתת עבור רפואת אשתו ולא מוכר' כלל חיוב רפואה לבניו. כשור"ת פרי אליהו ח"ג (מהנאגן רבי אליהו ולוטניק זצ"ל) כתב בלדארהי יש חיוב על האב לרפא את בניו, דעצם הדבר כשורע' לא כתוב שאינו חייב ברפואה בניו משמע שהוא מחויב, והיה לזה שהדין באבן העזר סי' ק"ד ס"ו נפסק ב"ו ואם מאכילה על שלהנו נזונות עמו כאחד מאוכלי שולחנו ובין כך ובין כך אינו חייב ברפואתה. וכן נפסק כשורע' חור"מ סי' ס' ק"ג ח"ל – ואם חלה הגוף חייב ברפואתו חן בדמי ממונות שמו שהיה בריא. ומקור הדין בריב' כבתרבות פרין הנגשא ס' א' ח"ל – והנשא את האשה ופסקה עמו שיזון את בתה חמש שנים, חייב לזונה חמש שנים ואם חלחה אינו חייב לרפא. ואע"כ בארמינן כבתרבות בני' ג"כ בארמינן האשה ורפואה שלה לה קצבה הדין לן כממונות הני' בלתי באוכלת ותיא' כ"ד שהוא מחויב להספיק לו צרכיה, והנשא את האשה עליו לפיטנ – אין הרפואה בכלל. והדאים שאם אדם מחייב את עצמו אז אינו מתחייב גם ברפואה, אבל אם מתחייב מצד אביו אז חייב גם ברפואה. הדין חייב ח"ל לזון את בניו משום תועבת אשתו ואם הם הפתחים מגיל שש חייב מעיקר הדין מוכרא כבתרבות חס', ולכן יש לזנוך זהו דוקא במונות אבל רפואת בניו יש לאבא דין כמו איש אחר המתחייב שחייב לו ממונת ולא רפואה, אז כמו שחייב במונות בניו כך חייב גם ברפואת בניו שהדין רפואה בכלל ממונות.

ויש להביא ראייה מדברי הרמב"ם בפ"ה הלכות אישות הי"ד ח"ל – כשם שאדם חייב במונות אשתו כך חייב הוא במונות בניו ובנותיו הקטנים עד שיהיו בני שש שנים וכו'. ומכיון שתולתו כל ממונת הבנים במונת אשתו וכמו שחייב לאשתו, כן חייב להם ולבנותיו וכו' ברפואה. (עי' משנה למלך פ"ב הל' אלוש).

ובתבו בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' ק"ו וכשו"ת פרי אליהו הג"ל לציין מה שכתבו בשו"ת ח"ת"ם סופר י"ד סי' ע"ב בענין רפואת בתו בת י"ח שנה ח"ל – אדרות עלמה שהיא בת ח"ת שנים והיא נכפית בחילי' בכפה ר"ל היא אשתו של אביה האביון שמטופל בחמש בנים, והנה כל הרופאים נתיאישו מלבקש לה רפואה אן הרפואים הנכומרים הידועים בארץ שימנעאל אומרים שאפשר ע"י חרוקו שימצאו לה רפואה או שתמות בסמים החרויים וזו היא נכפית בחילי' או למות. ואן הרופאים ההמה הם מאספים אותה בלתי הכומרים שלהם אלא אם כן תאכל עמהם דברים האסורים וכו' אם מותר לעשות כן או לא? ומסקי' שח"ל "איננם פשוט שאין מוטל על האב לה פתסחה ולא רפואתה של בת ח"ת שנה והיא כשאר עמי ישראל המוטלת על הציבור להכניסנה לבית החולים" וכן להקל מעל העני' הזה, אבל למסור נפש אחת מישראל חלילה!". ומוכח מדבריו דלכן אינה מוטלת על אביה לרפואתה משום דדידי כבב בת י"ח חיתה קטנה בריא' מחויב אביה אף שהוא עני רפואתה ולדאון עבודה ואף שזה עולה הרבה כסף האב מחויב להשא את הכסף לרפואת הילד וגם לראות שהילד יא יסבול יסורים ועליו מוטל להשתדל אפי' נריב' העם שיבואו לעזרתו להציל את הילד מיסוריו. וכו'כ בשו"ת ציץ אליעזר תט"ז סי' מ' אות ג' ובולק"ב סימן ע"ב ע"א ע"ב צ"א.

ובארצו הפוסקים חיי"ט סימן ע"ב ע"א ע"ב צ"א.

בפסדים דין רבניים כדך' ע' עמוד 220 מוכא באשה שבתעה לחייב את האבול ברפואת בנם כן החמש שהאב חייב לרפואת אביו בנו ברפואה ח"ל היה קצבה שהבול בכלל ממונות כמבואר כבתרבות בני' ר"ב ע"י. וביצטייע' עני' מקורות לענין זה. ע"י בפרשו עני' מקודש על השורע' ע' ש' שחייב לחזור על הפתחים למונות אשתו ורפואתה הי"ז חייב לחזור על הפתחים לרפואת בניו הקטנים.
בספר הלכות ורפואה ח"ב י"ב עמוד שפ"ה מוכא מאמרו בו הרה"ג אברהם לויך שליט"א בענין זה ומסקנם שברפואת ילדיו שאין לה קצבה דיעו כמו ממונותיהם אם הם סמוכים על שולחנו וחייב למכור נכסיו כדי למנות את ההוצאות וכשתאים מוכיבים על שילוחו דרי החיוב לפנות ולזונה ח"ב כשאר כל רוב חולתי. ובפראשה פיש' לה קצבה אין לחייב את האב מחמת התקנה אבל מהלכות צדקה עליו לראוג' לחולה. בשו"ת מנחת יצחק הג"ל כתוב במקרה דרפואת האב לחזור על הפתחים שובעל רפואתו של בניו לחזר, חרן מזה יש גם משום אחריות ולא העומד על דעת' הרשאות בצעתו הילד ויעשה הילד שיכחלתו להושיט לו עזרה. מדברי שו"ת רעק"א בסימן ק"ו מבואר דתרופות הוא בכלל ח"ל רפואה ולא רק שבר' הרופא.

האם הבן יכול לעכב טיפול אורטודנטי?

רפואת שינים בכלל החובות הרפואה היא כיון כל אבר חוולי' ע"י שורע' אר"מ סימן שכ"ח סעיף ג', ויש לזון אחת ושתי אבא לכפות טיפול שינים לילדים; ועי' במניני בשו"ת ציץ אליעזר' חלק כ' סימן מ"ו (דבריו פורסמו בספר רפואה אתיקה חלילה עמוד 35) ומסקי' שהאב יכול לכוף על הבן הטיפול הרפואי ע"י הגיעו לחולתו אלא ארבע עשרה שנה, לאחר מכן ביכולת לבן לטוב. ממכין כול' נראה להשאיר ממה ששענו במסכת בתרבות דף י"א ע"ב דאב שגיייר עמו בניו הקטנים אם הגדילו יכתיים למחות ולבטל את הגירות. וכן נפסק להליכה ברמב"ם בפ"י מהלכות מלכ"ם ה"ג ו' ובשו"ע י"ד סי' ט"ח סעי' ז. וכפי שכתוב

חקירות הלכתיות

הרה"ג אלחנן פרץ שליט"א

תפירה

מי שעבר ניתוח צ"מ נשבת והרופא מוכרח לתופרו משום חשך פיקוח נפש. והנה הגיע הרופא למוקם שגם אם לא יתפור אין פיקוח נפש, האם יכול להמשיך כי החמיל כהיטר והכל אחד, או שמא אסור שהרי אין פיקוח נפש בתוספת התפירה. ואמא יש ראייה לזה מהא' דהמל חוזר נשבת על ז'אינן שאינם מעבדין כל זמן שלא משך ידו, אשך מוכח מזה כשיוון שעסוק בהיטר, יכול נלמוד מאלוהו. צרם, יא תחלה כי הידור מלווה הוא חלק מן המלווה שלא כמו טיפול רפואי שני אפשך לקרוז לו הידור. וכמלווהו שעתה הגרזוי' ז'ז"ל להקל בזה.

תרופה

מפוסמתה דעת הפני חדש כבי' ק"ג ומה שפסק מנן החזוי' ציו"ד סי' ס"ו, שלא אסרה תורה דבר שלא ראוי לאכילה אדם ואף מדרבנן מותר דבר כזה. ובעבר ראוי לאכילה אדם מפוסמתה דעת המנחה שלמה דקבילו' ליה שאין אנו יודעין בזה והרבה דברים ראויים לאכילה אדם, כמו אומנא' שהיא דבר חי וידוע שאינו מוקדף לפי שנתקב ראוי לאכילה אדם לחד מן דלמרי. ומפורסם הוא כי משום כך חסר הגרזוי' ז'ז"ל מזון מלכות אף שמוזן זה מר מזון, ככל אופן אסר זהא לכתחילה בעבור שאפשר וראוי לאכילה אדם בדומה לזוואת האף והאזון שהלכה היא שמקבלו טומאת אובולין.

צרם. דעת מו"ר הגרז"פ שיינבערג שליט"א שדבר שלא עומד לאכילה ולא טוב לרוב בני אדם נחשב לז' ראוי לאכילה אדם. ולדעתו מזון מלכות נחשב לז' ראוי כלאשך הוא דפני' עצמו מפני שטעמו מר. כמו כן הוסיקו ולאמר שאף דבר שמעבדינים זו ומקיות כמו התרופות לילדים נחשב לז' ראוי לאכילה אדם. ולדעתו כל סוג מרופה יא' לא תהי' הפני' חדש והחזוי' ה"ג".

שליא

ידוע הוא כי יא' כורך לקבור את השליה, והה נחשב כחומרים לאדמה קמי ערבונן, ורואה שנמש"כ סי' ג'ל"ח מה שכתב בזה. והנה התחדש צדוות האחרונים, והמציאנו כן הרפואים, לקחת מה השליה חומר שהוא מועיל לריפוי בני אדם. ומעתה יא' להצפונן, האם יש להעדיף את הקורת השליה, או שאלם את ההועלת אשר זהא לבני האדם ממנה. ומקודת הדין שקרי' קבורת השליה היא לטובתו של חינוק, ואפשר כי אין היסר לנטוע טובה זו ממנו עבור טובת אחרים. וראה אר"ח סי' ש"ל סעיף ז' שעמוברא' שם שהיו טומנין השליה, כדי שיהם הולד. ואמא אין השליה שייכת לו, והיא דבעלות אמו ויכולה היא לעשות כשלייתה כרצונה. (ואף שזולל של אשה אינו שלה ומשלמים דמי ולדוה לבעלה נראה לי שהשלייה שייכת לאם לפי שזוא' מגופה).

שער

ידוע כי כעשיות התרופות משתמשים בחומר חלבוני, המופק משענ'. חומר זה משמש להעמיד טעם של דבר, שלא יתפוגג ולחזקו. (בניסילי כלל יא' חומר כזה להחזיק את טעם הבלל). הנה לוקחים לזאת שערות ממקורות שונים, וכלאשך ההכרעה הפרשה של ענר הפלות מהוה, תקשו גם לראסור ע"ז במלכ"ם. וראוי לזון לגבי ענר של מת אדם השקרב במלכל. ומה שמסתבר בזה הוא לומר שחל ציטול על איסור הגאה, בעבור כי רוב מוחלט של השערות אינו ענר של מתים, ובעל ענר האסור נצטרע המותר. זאת ועוד פנים חדשות כלו לכלא, שקרי' אלו ש'ארכות חלבון שמוציאיהם מהענר, ואין זה הענר עצמו. אם כי סכנה זו אינה מסתקפת שהיא יס"ח נהנה מה איסור הגאה. ויך ללכך לזאת את שיטת הרמב"ם והמוכרת נקבותו הכסף ציו"ד סי' שמ"ט, הסוכר ששערו של מת מותר בהגאה, ומעתה איסור אכילה ציטול מסלקו.

בחידישו המאיר על מסכת כתובות הרפואה של 'יהודיל' הוא בשעה ראשונה של תחילת שנת ארבע עשרה לזכר. לפי' ב"בנקבה השיעור הוא בשעה ראשונה של תחילת שלש עשרה.

הגם שהבן מצדו יכול להשתעו בהגיעו לגיל הנ"ל מלבקל את הטיפול הדרוש, אבל האב מחויב מצדו להטייל על לבו כדי שהעניו בדריכים הדרושים מבח חיוב היענו שיסכים לקבל הטיפול. והגמא לזה מענינו לגבי להשיא אשה לבנו דאיתה בקדושין דף ל' ע"א שככתב ח"ל – יזכין אם הוא מוחה הבן לישא איזו אשה שיחרפן בה הבן, אין צורך לשמוע על האב' עכ"ל.

כמו שטעמים נאמרו בזה בביאור הגר"א: א. ב"ד סי' ר"מ ט"ו נאמר "אמרו לו אביו לעבור על דברי תורה לא ישמעו לוי' ומכיון שנאמר בקדושין דף מ"א דאסור לאדם שיקדש ע"י שיראנה שמא איהו בן דבר מנתנו ותתננו עליו. ודוממא אמר 'ואדבת לרעך כנוך". מנצא שאביו רמיהה בו מלישא אשה שלבו פלין, דומה כאלו אמר לו לעבור על דברי תורה ולכן לא ישמע לו. ב. ב"ד סי' ר"מ סעי' ה' נאמר כיכוד אב משל אב. כלומר הבן צייל לזון ולשמח את האב רק מנכסי האב, ואינו חייב לזוננו מנכסי אלא אם כן אין לאב משהו. לכן אין הבן חייב לזוננו על האשה שיחרפן בה כדי למלאות רצון האב והית ואין זה משל אב. ג. עיקר מצות כיבוד אב ואם הוא להאיכלם ולהשקותם ולהודו בכבודם, אבל דברים הקשורים לחיייה האישיים של הבן אין עליהם תובת כיבוד אב, לפיכך אין הבן חייב לזוננו על האשה שחרפן בה למזון כבוד אב.

הנהגה לפי הטעם השני אין בעניינו חיוב לשמוע לקול הוררים לעשות טיפול ליישר הירורים. אמנם נאמר בהגהות בית הלם יהודה סי' ר"מ סט"ו "בן יהודע שאביו ואמנו

עקרי הענין

הרב מאיר שולביץ

קדימה בין החולים. הנה אם יש לפנינו ישראל ונכרי הישראל קודם, וגם יש קדימה לכהן על לוי, וללוי על ישראל. [נכמבאר בהוריות ד"ל.ג.] צ"ע בבבא ורבי שלא ברור ייחוסם א"כ מהימ"ת שיהיו קודמים. עוד מבואר שם שת"ח קודם לע"ה. הורה הגאון ר' משה פינשטיין, [בפסוקי נכתב ע"י נדון] שבכל ענין של קדימה יש ב' יסודות: א. שדין הקדימה הוא דווקא כששניהם לפנינו. זאת אומרת, שרק אם שני החולים לפנינו, יש ענין של קדימה, אבל אם החולה התי"ח נמצא במקום אחר, לא הולכים אחריו, אלא מרפאים את החולה שלפנינו. ב. שהיינו דווקא ששניהם ממש צריכים התרופה, אם אחד עדיין לא צריך את הרפואה, אף שבעתיד יצטרך את הרפואה, מ"מ מאחר שכרגע לא צריך, יש קדימה למי שעשכישו במצב שצריך. **כשיש אפשרות לבחור להציל תי"ח אחד או כמה אנשים רגילים מה קודם:** נחלקו בזה פוסקי זמננו מרן הגר"ש אלישיב שליט"א בקבוץ השבות ח"י קנט שרבים עדיפי מיחיד. אמנם בספר שושנת העמקים עמ' פו, הביא מהגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א שבכה"ג יציל את התלמיד חכם. והביא ראה לה, מדברי מסכת שמחות פ"ח "וכשפת רבן גמליאל הוקן שרף אונקלוס הגר יותרו משגומים מנה אמרו לו מה רואה אמר להם כמה דימיהו ליד ר' ה' אף שמע דבר ה' צדקהו מלך יהודה כה אמר ה' עליך לא תמות בחרב בשלום תמות ובמשפחת אבותיך המלכים הראשונים אשר היו לפניך כן ישרפו לך ואין רבן גמליאל יפה יותר ממאה מלכים שאין בך צורך" עיר"ש. מלשון זה משמע שחכם אחד שיה הרבה יותר ממאה מלכים נמצא שערך שהרפואה יטפל בהי"ת מאשר אצל מאה מלכים. וכענין לשון כזה נמצא גם ביד אליהו חשבה מ"ג ד"ל "בפירוש של רבי שם טוב פתחה של מורה נבוכים נאמר: אבחר מיתת אלה אלפים סבלים בעבור הצלת איש פעולה ולא מיתת איש פעולה בעבור הצלת אלף אלפים סבלים וסיים אף דאפשר לראו מה רב אשי היותם עליה.

ניתוח ליפות עצמו במקום צורך כגון של שידוך. הורה מרן הגאון רבי משה פינשטיין זצ"ל [ומתוך כתבי נדון] לבחור אחד, שהיה לו אוזן אחת קצת משונה, ושאל את רבינו האם מותר לו לעשות ניתוח ליפותו. והשיב רבינו שמאחר שלא יועיל הניתוח לכות השמיעה, אז כל זמן שאין הכרח בזה מצד שידוך וכדומה, אין לעשותו, כי יש בזה שאלה של חובל בעצמו. ולאחמ"כ סיפר לרבינו שמצא שידוך, וכי ואז שאל האם כדאי לעשות הניתוח דאולי זה ישיפע לטוב על הוריה, שגם דואגים שעם מום כזה אולי יהיה קשה לו להשיג פרנסה. ואמר רבינו נו, כבר יש לך שידוך, אך מ"מ אם באמת זה חשש, גם בשביל פרנסה יש להתחשב זה כצורך מספיק להחמיר הניתוח. אבל תברור מקודם אם הניתוח יצליח באמת לעשות האוזן שתראה כהגון. ראה עוד תשובת רבינו באגרות משה חושן משפט חלק ב סימן סו, שכתב להחמיר להנערה לעשות ניתוח ליפות את עצמה אף שהוא ע"י חבלה שאין צורך בענין ובין אף דארבה להטובת.

האם מותר לעשות ריאטה מחמת שמצער את עצמו. בשו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן סח כתובה להרה"ג ר' יחזקאל שרגא ויופלי שליט"א [נד"כ לב אברהם רמת אשכול] שכתב והוא פשוט וברור וממש כן הוא הגות האשה ממה שתהיה יותר נאה ויפה, לא מביעה בפניות שרצות להנשא אלא אפילו נשואות כדי להתחבב על בעליהן וכדחזינון שרצות יותר בהדייעט ולא משגיחתו על שמצטערות מזה בשביל הנאתם מהני היתר זה הוא מצער המניעה מדברים מתוקים שהצער הוא רק ממניעת הנאה שנחשב הנאה כנגד הנאה וכוורת בהנאת הניו שגודלה לה ביותר, אבל אם בהדייעט מצטערת ברעבון אף שהוא באופן שאין לחוש להתחלות מרעבון כזה [ע"פ שבת פ"ג ע"א] דאיכא צער ממש בעצם לא מצד תאוה, הוא צער דחובל בגופו ממש שכתבתי שם שאסור להרוחת ממון ולשאר הנאות. ולכן היה נוטה לאסור להרעיש עצמן בשביל נוי ויופי. וכי ולכן אף שיש טעם לאסור כשיש לה צער רעבון אם הדייעט הוא רק לנוי ויופי לא בשביל בריאות הגוף, אין למחות בידן.

האם אפשר להחלל על חולה שלפי דרכי הטבע אין לו רפואה: כתב בספר חסידים סימן תשעו, א"ל תפלה אדם תפלה שאי אפשר לעשות בקשתו אפי"פ שהיכולת ביד הקב"ה אין לבקש דבר שאין נעשה (כפי הטבע) כגון אם אשתו הפילה לשמונה חודשים ברור הוא שאין הולד של קיימא אין מתפללים עליו שיחיה. אסור לבקש דבר שאינו ראוי לומר כגון יהי רצון שתלד אשתי לח' חרשים ויחיה הולד. ואסור להחלל שיעשה לו הקב"ה נס בשינוי העולם שאם יש לו אילן שיוציא פירות קודם זמנו כמעשה דר' יוסי בן אבין וכר' יוסי דמן יוקרת בתענית.

לעשות בדיקות רפואיות מוקדמות לגילוי מוקדם של מחלות המצוינות: בספר

"תולדות יעקב" על הסטילצור עמוד קכ"ה נאמר בשם ה"קולות יעקב" "כל זמן שמהמצב לא מחייב טיפול אין ללכת לרופא ולבדיקות כי הקב"ה מקיים בנו ניסים בכל עת ובכל עשה והרבה דרכים למקום, אני יודע מעצמי כי כמה פעמים היו לי מחלות יסוריים שברור לי שאלו הייתי נבדק היו מוצאים אצלי כל מיני מחלות מסוכנות ומי יודע אם הייתי יוצא את מה בחיים אך כיון שלא נבדקתי ולא שאלתי ברופאים שמע הקב"ה אל תפלותיה והבראתי אבל אחרי שהולכים לרופא ועושים בדיקות יודעים שיש מחלה פלונית צריך לפעמים גם גלוי לצאת מזה ולא כל אדם ראוי שיעשה לו נס גלוי.

כיצוד אב בדבר המזיק לאביו: כתב בספר חסידים סימן רה, מעשה באחד שחלה בא הרופא אצלו לרפאותו אמר לו אם תשתה מים תהיה בסכנה ואם תאכל מאכל פלוני תהיה בסכנה בנפשך ואמר לבנו תן לי מים ואותו מאכל פלוני ואם לאו לא אהמול לך לא בעולם הזה ולא בעוה"ב אמר לו הקהל אל תהי חושש בדבריו.

חולים שמטבילים להם את האוכל לתוך הקיבה האם מותר להניס להם חלב ובשר יחד או ללא הפסקה ביניהם: ראה בשו"ת צ"ח אליעזר חלק ד סימן ע שכתב חולים שלא מסוגלים לאכול ולשתות דרך הפה מתקיימים להם פתח מהקיבה ודרכו מאכילים אותו, כך שהאוכל לא עובר דרך הגרון אלא נכנס ישירות לקיבה, השאלה שהתעוררה היא לגבי בשר וחלב - האם במקרה זה יש איסור כל שהוא בתערובת בשר וחלב, ואם כן - האם יש צורך לתכות משך הזמן שהחולה היה רגיל לו כל אשר אבל דרך הפה, הבעיה היא, כמובן, לאור העובדה שאין כאן הגנת גורנו מהאיסור, אודה לכת"ר אם יבהיר לנו שאלה מעשית זאת, והסיק שם דבנידוננו האם אין השאלה על לבשל בשר וחלב ביחד אלא השאלה היא על להניס בשר וחלב בתכפית אחת בבטן, או מיד בזה אחר זה, וכבגנון זה האם אין האיסור בכלל אלא מדרבנן, וכשהאיסור אינו אלא מדרבנן הא פסק ב"י ד"ס סי' א' דכל בשר בחלב שאינו אסור מה"ת מותר בהנאה אף מדרבנן יעו"ש ובט"ז ושו"ן ובאה"ט ע"י"ש, באופן שיוצא לנו שבבגנון נידוננו ליכא שאלה של איסור הנאה מבשר בחלב, והשאלה היא רק על איסור אכילה, וכאמור כגון נידוננו לא היה עלה שם של אכילה כלל.

לומר פרקי תהילים בלילה לרפואת החולה: ראה בשו"ת בצל החכמה חלק ד סימן פט שכתב להמבואר פשיטא שמותר לומר תהלים עבור חולה בלילה, שהרי אינו אלא דרך תפלה ותחנונים וגם בשו"ת באר שם בלילה, הגאון המובהק שליט"א (ח"ב סי' ב) כ"ב שם א"כ "אגב הגדער"ק (סי' ש"ו). ופלא על מש"כ בשו"ת רב פעלים (ח"ב סי' ב' ד"ה ומה) בנוגע להנאה מקומה לעמוד בצד אשה המקשה לילד ולומר כמה פעמים מזמור יען ה' ביום צרה, דבלילה אפי"פ לאחר הצות לא יאמרנו ע"ש. והרי כמה מזמורים אומרים בלילה אם יש צורך בכך ע"ש, ומכש"כ בזה דמירא באמירת פרקי תהלים.

תפירה בשבת באדם. בשו"ת מנחת שלמה תניא (ב - א) סימן לו כתב בדבר שאלתו, בנערה שנפצעה ויש לה חתך עמוק בפנים ואין בו כל סכנה, אמנם אם נמצא מלתפיו או להדביק את קצוות החתך בשבת עלולה להישאר עם צלקת לא יפה שתקשה עליה להשתתך וזה עלול לגרום לרכאוץ נפשי רציני בעתיד. אין לעבור על איסור תורה, ואף דשפיר מותר כל אדם להניס עצמו לסיכון של הרדמה וחבלה של הוצאת דם כדי להתרפא מכתם בפנים שמתבייש ומצטער מזה, מ"מ אין זה קשור כלל אם מותר לעשות כן בשבת, שהרי לפנים היו אנשים מקיזים דם בשביל בריאות הגוף וע"צ שהעושה כן בשבת חזיק חטאת למאן דמחייב על מלאכה שאי"צ לגופה, וגם רבים מתכנים להביא טרף לביתם ובנפשים יביאו לחמם, אפי"ה אין לעבור על כך בשבת, אפילו על איסור דרבנן, וה"ג גם כאן, רק מותר לבקש מרופא נכרי שיתפור את הפצע. ובנוגע לאדם שנפצע בשבת וזקוק לתפירת הפצע עקב הסכנה, ומספיקים חמישה תפרים כדי שיצא מכלל סכנה אך אז תהיה צלקת לא יפה, ולעומת זאת, אם יתפרו שבעה תפרים תיראה הצלקת יפה יותר, לכאורה אין להוסיף תפירות לשם נוי ואין הבלד בין תפירה מעיקרא (כשאין סכנה כלל) ובין הוספת תפירות לשם נוי, ששניהם אסורים בשבת. - ברם עדיין איכא למיזן בזה טובא, ויותר נראה לי דכמו במילה כל זמן שלא פירש, שפיר מלין גם בשבת והחזו"ן גם על ציצית שאין מעכבת את המילה משום טעמא והתנאה לפניו במצוות, כך גם כאן כמו שהשבת נדחה מפני

מעשה רב

הרב הלל מן

דין פרוטזה כדין מאה בדין שמים!!

סיפור זה שח הגה"צ רבי אליהו לופיאן ששמע איש מפי איש מבעל המעשה הלא הוא הגר"ח מוואלווין, היה זה כשאחד מטובי הבורחים בשיבת עץ חיים חלה, בהיותו נזקק לטיפול ארו חבילותיו ונסע לבית הוריו שהיה רחוק מהישיבה, אחד מחבריו נתבקש להתלות אליו ללוותו בדרכו שיגיע בלשום לביתו. לעת ערב הגיעו לאיוו עיריה והחליטו ללון שם באכסניה, בבוקר נקב בעל האכסניה את תשלום לינתם והבחר שמנה את כספו הבחין כי חסרות לו שבע פרוטות מהסכום הכולל, אך למרות הסכום הפועל הצחיר בעל האכסניה כי הוא מאמין שבהזדמנות אחרת יוכל הוא לפרוע את חובו ולהשיבו לבעליו, וכך המשיכו השנים יחדיו בדרכם עד שהגיעו לבית הורי החבור שנתלה ושם נפרד ממנו חברו באיחולי רפואה שלימה במהרה.

קודם שנפרדו זכר החולה את חובו לאכסניה, הוא נתן בידו חבריו את הפרוטות הללו וביקשו כי בשבוב חורה ושיבה יואיל ליכנס שוב לאכסניה ולשלם לבעליה את הנוטר מסכום החוב, הלה הבטיחו לעשות כך והשנים נפרדו לחלוטין. למרות הטיפול בחלו, מחלתו הלכה והתגברה, ולאחר זמן קצר הוא שבק חיים לכל חי, כשהגיעה העשורה המעציבה להיכל הישיבה בוואלווין ספדו רבותיו ובכו על נפש נקי וצדיק שכן עתיד היה להיות אחד ממאורי הדור, וחבל על דאבדן. בהיכל הישיבה נהוג היה שקול התורה לא נדס בכל שעות היממה, והיו משמרות מתחלפות וזאות לעמוד ולשקוד על התורה בכל שעות היממה, ראש הישיבה הגר"ח היה נוהג להסתובב בניות לתלמידיו במסדרוני הישיבה ומעודד את שקידת התורה בהיכלה בשעת ליל מאוחרת.

רבי חיים ראה לפתע לנגד עיניו את החבור שנפטר לא מכבר מחליו, צועד לקראתו, רבי חיים לא נבהל, ושאל את החבור שהגיע לידו: מה נשמע דינך בב"ד של מעלה?

גילה לו הנפטר כי בהגיעו לב"ד של מעלה החלו לערוך זכויותיו מול חובותיו, והתברר כי אני דן ונקי מחטאים, והפסק היה להכניסני לן עך... ובהגיעי לשערי הגן עך, התייצב השטן וחסם את הכניסה מפני, וזעק כי אין יתן לי ליכנס היות ועוון גזל בידו!!! השטן גילה כי עזב החבור את עולמו בהשאירו חוב של פרוטות בודדות לבעל אכסניה, וכיון שלא יתן ויתר עליהם אלא ציפה לקבלם הרי שחוב נוטר חוב!!

העסיק הענין בב"ד של מעלה והחליטו, כי היות ומצד אחד עשה החבור כל שבאפשרותו ושלם את הפרוטות לידיו ששישבם לבעליו, אך מאידך לא קיים אותו בחור את הבטחתו ונוטר חוב לבעל האכסניה, לכן באופן יוצא מן הכלל ניתנת רשות לאותו בחור להראות כאדם חי, להפגש עם רבו ולבקשו לסדר את תשלום החוב, שמע רבי חיים את דבריו המרטטים והבטיח לסדר זאת מיד. רבי חיים קרא לאחד מתלמידיו, ולפתע החבור שווחח עמו נעלם כלא היה, וביקשו לודא'א את שוב הפרוטות לבעל הדין בעל האכסניה, הוא נסע וקיים את מצוות רבו, ובאה מנוחת עולמים לאותו תלמיד בגנוי מרומים.

הצלה מסכנה כך מותר גם לגמור את אשר החל ולהציל את האדם ממום אשר יחיישו ויצטער מזה כל ימיו, וכמו שהו נחשב שם כגמר המילה כך גם כאן היינו נמי גמר הצלת האדם ולא מסתבר לחלק בין הותרה לדחירה. ועיין גם ברש"י יומא פ"ד ע"ב שמתיר אפילו לאחר שכבר פירש מטעם ההואיל וכבר ניתן לחלל עליו את השבת אמרין מה לי פעם אחת מה לי ב' פעמים, וכתבתי בשמירת שבת כהלכתה פ"מ הערה פ"ב שאין לסמוך בזה על דבריו באיסורי תורה, מ"מ בלא פירש הואו גמר ההצלה שפיר חשבו כגמר המצוה. ועיין באבנו"ז יו"ד ח"ב סי' שכ"ח שכתב נמי הכי גם לענין מציצה. ונוסף לזה גם ראיתי שרבים סוברים דליכא כלל איסור תורה בתפירה שבגוף האדם, אף שלענ"ד כן צריכים לחוש לזה משום דאף אם מוציאין אח"כ את חוטי התפירה אפי"ה התפירה חשיב של קיימא, מ"מ גמר הצלה שאני. ואפשר שגם זה תלוי כמה שכתב המגיד משנה בה"ל שבת פ"ב ה"ה דכל מה שרגילים לעשות לחולה שיש בו סכנה בחול עושים גם בשבת אפי"י שאין סכנה בניעת הדבר ההוא.

הנושאים הבאים

בשלה - הרפואה בהלכה, כי אני ה' רופאך

יתרו- הבלדה, זכור את יום השבת לקדשו (כ' ח'), רמב"ם פכ"ט משבת ה"א.

משפטים- הפסקה

תרומה- עניני מגורת המקדש, ועשיית מגורת הזה שחור (כ"ה ל"א)

תצוה- תענית אסתר, ענינת דיומא

כי תשא- הפסקה

ויקפ"פ- פרשת פרה, ענינת דיומא

מכון ירושלים

יצא לאור מחדש הספר

מחנה יצחק

על התורה

להגאון רבי יצחק קוליצ זצ"ל רבה של ירושלים ונשיא המכון להשיג בחנויות הספרים

מוסד הרב קוק

חדש שפתי דעת על התורה

מהגותו הרעיונית של ה"שפת אמת" על חמישה חומשי תורה

רבי יעקב ישראל קנייבסקי - הקהלות יעקב [תרנ"ט - תשמ"ה] מכתבי תלמידו

תיעוק שנוגד קודם זמנו
זנזקק לרפואה מה דינו

תינוק שנוגד קודם זמנו בחודש השביעי או השמיני, ונצרך להיות חודש או חודשים באינקובטור, עד שיגדל ויהיה לתינוק ככל יתר התינוקות, אם בזמן זה נקרא הוא כתינוק חי לכל דבר, ולאחר שלושים יום יוכלו פדותו באם נולד בכור, או שמא שלושים יום נפל לא נאמר בזה, כיון שאינו חי מכה עצמו אלא בעזרת אותם מכשירי רפואה, ואינו יוצא מחזקת נפל בשלושים יום כאלו.

יש לומר, שהיות ותפקיד האינקובטור ויתר כלי הרפואה הללו היא לשמור את חומו ולהותירו במצב זה שבו יוכל לגדול ולשרוד, ואין המדובר בתינוק שלא נגמרו אבריו שלזה לא יועילו כל הכלים הללו, אם כן ודאי שנקרא הוא כחי לכל דבר ושל תינוק עליו, ויש לפדותו אחר שלושים יום אף קודם המילה.

ואף שנושם הוא אותו ולד רק מאויר החמצן הקיים באינקובטור, אינו כמו ולד במעי אמו שכל חיותו ונשימתו היא מאמו, ואילו כאן הוא בזכות דבר מהעולם החיצון, ואין צריך דוקא שיוכל לנשום בכוחות עצמו לבדו, שהרי הנשימה שבאה בצורה לאכותית אף היא מבחוץ, ומועיל להחשיבו כתינוק ולהוציאו משם עובר שהיה לו במעי אמו בלבד.

במצרים. חמש המכות האחרונות היו בעיקרן מכות 'סרק' מבחינה זו. ד' הכביד את לב פרעה ועבדיו וגם לאחר שספגו מכות קשות וכוואבת לא עלה בידם לחזור בתשובה.

היו אלו מכות ללא תכלית וללא מטרה, שבת שכולו כאב. ואין בו כל מימד תנחומים. מכות מסוג זה מבטיח הקב"ה לא יבואו על ישראל. אם כי ודאי שאפשר שיחלו כדרך כל הארץ ואז תהיה מחלתם סיבה להתעוררות רוחנית ולחזרה בתשובה. שהרי מחלה כזו טובה היא.

וזה שאומר הפסוק: 'כל המחלה אשר שמותי במצרים' מחלה לשמה, ללא אפשרות לחזרה בתשובה. 'לא אשים עליך'. אם כי מחלה אחרת, כזו שאינה דומה לאלו אשר שמותי במצרים. אפשר ואפשר שאשים עליך, שכן גם אם יבואו ובעקבותיהם תחזור בתשובה, 'אני ד' רופאך' והם יסתלקו כלעומת שבאו.

בספר תהילים אומר דוד המלך: 'שבטך ומשענתך המה ינחמוני'. ומאליה נשאלת השאלה המתבקשת: בשלמה משענתו ועזרתו של הקב"ה יש בה כדי לנחם ולעודד. אך מה נחמה מצא דוד המלך כאשר הרגיש על בשרו את שבת ד' את המכה הכואבת?

אך אם אנו יודעים ומכירים כי המחלה היא שבת, אך שבת של אבא, שבת שיש בו כדי לנסוך עידוד וניחומים. כי כל תפקידה של המחלה לעורר בתשובה. שבת כזה מנחם מפני שאם חיים בהרגשה כזו הרי הכול נעשה קל יותר ונסבל יותר.

כי אני ד' רופאך

אחרי כל הניסים של קריעת ים סוף, ואחרי כל האותות והמופתים שראו בני ישראל בהכות ד' את מצרים בעשרת המכות. מבטיח הקב"ה לעם ישראל: 'אם שמוע תשמע לקול ד' אלוך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצוותיו ושמרת כל חוקיו כל המחלה אשר שמותי במצרים לא אשים עליך כי אני ד' רופאך'.

הקב"ה מבטיח לנו שאם נשמור תורה ומצוות לא יבואו עלינו כל המחלות שהביא הקב"ה על המצרים במצרים. וכדי לחזק הדברים מוסיף הכתוב ואומר: 'כי אני ד' רופאך'. אין לך מה לדאוג. ולכאורה צריך להבין מה משמעות המילים 'כי אני ד' רופאך' ? שכן, אם לא תדבק בבני ישראל כל מחלה, לשם מה להם ברופא ?

רש"י מפרש כי הכוונה לרפואה מונעת, תזונה נכונה: 'לפי פשוטו, כי אני ד' רופאך, ומלמדך תורה ומצוות למען תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם: אל תאכל דברים שמחזירים אותך לחולי, וזהו איוון מצוות, וכך הוא אומר: רפאות תהי לשרך'.

ועדיין נשאלת שאלה נוספת: הפסוק מבטיח כי לא יבואו על בני ישראל מכות שהיו במצרים. ומה עם אותן מכות ומחלות אשר לא היו במצרים ? האם אלה כן יבואו ח"ו על בני ישראל ?!

היה מי שפירש את הפסוק בדרך הבאה: חז"ל אומרים 'ייסורין באים על האדם יפשפש במעשיו'. כאשר אדם נעשה רח"ל חולה, וייסורין באים עליו. הוא צריך לדעת שיש כאן קריאה מהקב"ה אליו לפשפש במעשיו. להתעורר ולערוך חשבון נפש לראות מה לא בסדר אצלו. תפקידה של המחלה היא לעוררו לשוב למוטב ולחזור בתשובה שלימה לפני הקב"ה.

לכן, אם כל מה שיעשה החולה יהיה רק לקחת תרופה, הרי הוא מבטיח בזה את המטרה האמיתית העומדת מאחורי המחלה שתקפה אותו. אם במקום לבחון את מעמדו הרוחני, לבדוק במקום שבו יש לכל אחד מה לעשות ומה לפעול, הוא יעסוק רק בחיפוש רופא מומחה ובנסילת תרופות הוא יחטיא את המטרה.

משל למה הדבר דומה ? בכל מכונית מותקן מד שמן, המראה את כמות השמן שבמנוע. כאשר השמן עומד לאזול, נדלקת נורית בקרה המאזנת את על כן. במקרה זה מוטל על הנהג להיכנס אל המוסך הקרוב ולדאוג למילוי השמן. אם הוא יתעלם מכך ותמשיך המכונית לנסוע עד לטיפת השמן האחרונה. או אז יישרף המנוע והמכונית תעצור את נסיעתה.

במכונית אחת נסע שוטה מופלג. גם הוא כמו שאר הנהגים ידע להתבונן בלוחות השעונים שלפניו. אלא שתגובתו למראה נורית הבקרה שנדלקה הייתה שונה ומקורית. הוא החליט כי יסור אל המוסך הקרוב וידרוש את ניתוקה של המנועה. ההבהוב הטורדני הפריע את מנוחתו והוא החליט לפעול מהר. למזלו גילה כי הוא קרוב אל המוסך שהזדמן בדרכו. הוא נכנס למוסך וביקש כי ינתקו לו את הנורית מהמערכת האלקטרונית שבמנוע. העובד, שקלט מייד עם מי יש לו עסק, ניסה

לשכנע את הנהג כי מוטב למלא שמן, ולבדוק מדוע המכונית מאבדת שמן. אך מיודענו בשלו. היה לו חשבון אחר: מעתה לא יצטרך למלא שמן. שכן ניתוק הנורית יפתור לו את הבעיה אחת ולתמיד...

דבר לא עזר והעובד נענה לבסוף לבקשה המוזרה. הוא חתך את החוט והנורה כבתה. עתה היה הנהג השוטה מאושר. אך לא לזמן רב. רק מספר דקות חלפו עד שפעילות המנוע פסקה. המכונית נעצרה בלב כביש בין עירוני...

הטיפול במחלה תוך התעלמות מוחלטת מעובדת היותה 'נורת בקרה', הבאה לשמור על מצב השמן שבגופו של האדם, על שיעור קומתו הרוחנית, כמוה כניתוקה של הנורית כדי להסיר את טרדת השמן האזול. שהרי אין דבר חשוב לאדם מסופו שלאחר מה שעשיתי. מקום בו כל אחד נכווה מחופתו של חברו. כאשר יש וחסאיו של אדם עשויים לפגוע בחופתו ולפגום בשכרו שלעלמא דאתי, נשלחת לו מחלה טורדנית.

על המחלה לעורר אותו מקיפאונו הרוחני ולהשיב אותו למוטב. עליו לעצור את נסיעתו ולמלא את מיכל השמן. לפשפש במעשיו ולחזור בתשובה שלימה. וכך, אמנם ינהג החכם, אשר יודע מה היא ראשית חכמה. הסכל ינהג בדרך שונה. הוא יזמין תור לרופא ויעשה ככל שישמנו ממנו. כך גם החכם ינהג, אלא שהחכם בודק גם מדוע הגיע לכלל זאת, ומתוך כך הוא חוזר בתשובה ואילו השוטה מסתפק בטיפול הרפואי, ותו לו.

למדנו אם כן, כי תפקידה של מחלה היא לעורר, לקרב, להחזיר למוטב ולהשיב בתשובה. מחלה שבאה שלא מתוך מטרה, תכליתית היא קשה וכוואבת מאד. שהרי היא מכה לשמה. כאלו היו המכות שבאו על המצרים

האם מותר להתרפא בדברי תורה

שאלה מעניינת הגיעה לשולחנו של הגאון של שלמה קלוגר זצ"ל המפורסם בחיבוריו הרבים (שו"ת האלף לך שלמה חאוי"ח סי' שני"ח), וזהו תוכן השאלה: האם לימוד התורה מכפר או לא, ומסביר השואל את ספיקתו מכיון שראה כתוב בספר ראשית חכמה (פ"ז משער הקדושה) שלימוד התורה אינו מכפר רק מגן מהיסורים.

והשיב: הנה אם כי דברי הראשית חכמה כולם קדושים מלא יראת ה', מ"מ הכביד הדבר יותר מדאי, כי לדעתי ודאי דברי תורה מכפרין, לא מבעיא אלא לומד בסדר קדשים ידוע בזה מאמרם ז"ל בפסוק זאת התורה לעולה וכו', אף גם אם לומד שאר ענינים נראה שמכפר.

ומוסיף הגרי"ש קלוגר: ואמרו עוד (עירובין נד.) "חש בראשו יעסוק בתורה", והנה כיון דלא חשיד הקב"ה דעביד דינא בלא דינא, ובדאי באה החולי על האדם בשביל חטאו, אי"כ מה יועיל לו עסק התורה אם לא תיקן עונו, ובעל כרחך מוכח דהתורה מכפר עון, והרי אין רפואות הגוף בלי רפואת הנפש תחילה, דתחילה בא החולי בנפש ומשם מתנוצץ לגוף, ולכן בכל תפילה אנו מקדימים רפואת הנפש ורפואת הגוף, ואי"כ מוכח דהתורה היא רפואת הנפש, ומוכח דהתורה מכפרת עון עכ"ד המתוקים, יעוי"ש באריכות.

על מאמר חז"ל האמור, "חש בראשו יעסוק בתורה", מקשה המהרש"א (חידושי אגדה, שבת סז.) איך מותר להתרפאות ע"י לימוד התורה, והרי אמרו ז"ל (שבועות טו:) אסור להתרפאות בדברי תורה.

ומסיק מהרש"א דאסור באמת ללמוד בשביל רפואה והכא מיי"א באופן כזה, שהתורה רק מגנת עליו שלא תבוא עליו החולי.

גם בתורת חיים התייחס לקושיא זו (שור, עהש"ס שבועות טו:) ותירך באופן אחר, דבאמת אסור לומר פסוקים דרך לחש, שאז עושה דברי תורה רפואת הגוף והם אינם אלא רפואת הנפש, והא דאמרו "חש בראשו יעסוק בתורה" מיי"א שיעוסק בת"ת לשם שמים לקיים מצוות השי"ת ללמוד, ומתכוון שיועיל לו זכות הת"ת שיתרפא מחוליו בכהאי גוונא שפיר דמי עכ"ד.

ובספח"ק גונם אלימלך (פ"ר חוקת) כתב לתרך: הנה התורה הוא מרפא לכל, ולכאורה אסור להתרפאות בדברי תורה, אלא הענין הוא שהרשימה הנשאת באדם והקדושה שגרשמת בו על ידי לימוד התורה על ידו יכול האדם הזה להתרפאות, ולא ע"י הלימוד עצמו יעוי"ש.

הג"ד דוד אברהם מנדלבוים שליט"א הביא (בספרו דף על הדף, שם בעירובין) תירוץ נחמד מבני הבה"ח משה מאיר שיחי, שי"ל שעצם המצב שהאדם לומד כראוי גורם לו לשכוח מהמצב של "חש בראשו". והחסבר בזה הוא פשוט, למשל כשישאלו לאדם האם מרגיש הוא כעת את נעליו שעל רגליו, יאמר שכן, דכיון שיתמקד ויחשוב בהם ירגישם! אבל בלא שיחשוב בהם לא יזכור מהם כלל וכן בשאר דברים. כמו"כ בכאב ראש כשיתמקד בה חישוב בה ביותר ולהיפך כשיתמקד בתורה הקי ישחך לגמרי מכאבו ומכאובו.

ובמילא אין ענין זה שייך לרפואה כלל אלא מצב מעשי, שע"י הלימוד יעלם ענין כאבו ממחשבתו, ולא שהתורה עצמה מרפאת אותו עכ"ד.

ויש להעיר על דבריו, אי"כ מדוע אמרו ז"ל חש בראשו יעסוק בתורה הקי, הלא כל דבר מרתק שיקרא או ילמד, לא ירגיש את כאבו בדרך זו.

ויי"ל, שבאמת דברים אחרים ג"כ יעזרו בדרך הנ"ל, אך כמובן שיאמרו חז"ל לעסוק בדברי תורה ולא בדברים בטלים.

משום שבתורה הקי יכולים להתעמק ולהתרכז בה יותר משאר חכמות, ורק התעמקות כזו תצילנו ממיחושי ראשו.

עוד נידון מענין איתא באחרונים, הא"ך מותר לומר פסוקי תהלים בעבור חולה, והא אסור להתרפאות בדברי תורה.

מפאת קוצר היריעה לא נתמקד בנידון זה, וראה בשו"ת צ"ץ אליעזר (חלק י"ז סי' ט) שהאר"ך בזה בדברים נפלאים.

<p>פוטו סטודיו פוטו ציין אחים הקר רשת בשר למהדרין</p>	<p>פז-רשת למוסיקה ירושלים-ב"ב-חיפה</p>	<p>פוטו סטודיו</p>
<p>בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס</p>		
<p>לעילוי נשמת רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתרו זר</p>	<p>המנעול הנאמן זאב הורוביץ דלתות פלדה ומפתחות</p>	<p>צבי ורצברגר בית האבטיה</p>